

lelki állapotokra nézve az önmegfigyelést nem nélkülözhetjük. E tekintetben az én álláspontom az, a mi a Wundté és például legújabban a *Jodlé*. Wundt (ajánlom Lázárnak a «Grundriss der Psychologie» című legújabb művének harmadik paragrafusát, a *Methoden der Psychologie* címűt) azt tartja, hogy a kísérlet és önmegfigyelés módszere egyaránt fontos a lélektani kutatásban, mert csak e kétoldalu forrás segítségével vállhatik az az összes szellemi tudományok alapjává. Jodl «Lehrbuch der Psychologie» című könyvének 28. lapján erre nézve következőleg nyilatkozik: «A belső tapasztalás egész területének, azaz az összes lelki folyamatoknak és jelenségeknek tárgyalását a physiologiai Psychologia módszerével ma még csak úgy tekinthetjük, mint egy tudományos utópiát. Ha csak a tekintenők a lélektan tudományos tárgyának, a mi ezen módszernek hozzáférhető, akkor le kellene mondanunk a legmagasabb és legfontosabb lelki jelenségeknek tudományos megértéséről, sok nehezen kiküzdött, értékes belátást fel kellene adnunk s ekként a lélektan önmagunk csonkítanók meg.»

Miután én a magasabb érzelmeket tárgyalom, a mondottakból is kitűnik, hogy Lázár hibás szempontból nézi és bírálja művemet.

2. Lázár fölteszi rólam, hogy én a Lange könyvét az érzelmekről, a James és Mosso kutatásait és a *Ziehen* lélektanát nem ismerem.

Pedig a Lange könyvét és James elméletét művemnek 119. lapján (a jegyzetben) idézem is, s vajjon abból, hogy a Lange-James-féle elméletet az érzelmekre nézve nem követem s hogy physiologiai álláspontom nem egyezik a *Ziehen*ével, következik-e, hogy azokat nem is ismerem? Ép ily alaptalan Lázár kifogása az érzelmelek felosztását illetőleg is.

3. Egy kísérleti laboratorium felállítása igaz, elsőrendű tudományos szükségletünk, melynek hiányát psychologusok és pædagogusok egyaránt érzik, de azért kérdem, hol veszi Lázár magának a jogot arra, hogy az egész eddigi magyar bölcséleti irodalom fölött pälczát törjön, ő, aki e téren ez ideig még nem több a művelt laikusnál?! *Székelgy György*-

MAGYAR PÆDAGOGIAI TÁRSASÁG.

Felolvasó ülés 1897. évi október 16-án.

Jelen vannak: dr. Heinrich Gusztáv elnöklése mellett Balogh Péter, Böngérfy János, György Aladár, Gyulay Béla, Hegedüs István, Kovács János, Léderer Ábrahám, Nagy László, Négyesy László, Radó Vilmos, Sebestyén Gyula, Szigetvári Iván, Wagner Alajos, Waldapfel János, Trájtler Károly; utóbbi mint jegyző.

I. Elnök üdvözölvén a tagokat, az ülést megnyitja. Megemlékezik arról a súlyos csapásról, mely a tudományos világot ép úgy, mint a

Magyar Pæd. Társaságot Volf György halálával érte. A magyar tanügy sokat veszített az elhunytban. Társulatunknak rendes tagja és könyvtárnoka volt. Elnök indítványára a Társaság mély részvételének ad kifejezést és felkérte Waldapfel János r. tagot, hogy a január havi ülésen emlékezésedet tartson fölötte.

II. Dr. *Szigetvári Iván* felolvassa: «*A francia lycéek igazgatásáról*» című értekezését. (L. a folyóirat jelen számában.)

A felolvasást érdekes eszmecseré követi.

Waldapfel köszönetet mond a felolvasónak, hogy ennek a kérdésnek elvi szempontból való rendezésére felhívta a tanügyi körök figyelmét. Magára a tárgyra vonatkozólag szeretne volna, ha a felolvasó az igazgatás kettéosztásának szükségességét jobban illusztrálja. Ő is kívánatosnak tartaná, ha középiskoláinknál az ökonomiai igazgatást a pædagogiai igazgatástól elválasztanók. Óhajtanó volna, ha középiskoláink élére igazi pædagogosok kerülnének, a kik a tanártestület többi tagjainál magasabb qualificatióval rendelkeznének. Franciaországban ezek a qualificatiók igen különbözők. Nálunk sem képezne veszedelmet az, ha a vezető elemek magasabb minősítéssel bírnának. Talán 1—2 évvel tovább maradnának az egyetemen, alaposabb philosophiai és philologiai tanulmányokat végeznének. A középiskolák anyagi ügyeinek vezetésére az ú. n. administratív ügyek elintézésére talán, legalább tapasztalat szerint sokszor a mathematicus-physikus tanár volna a legalkalmasabb. Meg van arról győződve, hogy olyan tanártestület, melynek pædagogos igazgatója, philologus jegyzője s azonkívül külön administratora van és az iskolai ünnepeket szintén erre hivatott erők (torna-, rajz- énektanár) rendeznék, minden tekintetben megállaná a helyét és ideális állapotokat tudna elővarázsolni. *Gynlay Béla* szintén örömmel üdvözli a felolvasótól felszínre vetett kérdést és a maga részéről is kijelenti, hogy az igazgatók teendői oly végtelenek, hogy feladatuknak nem képesek eleget tenni. Ez anomáliával szemben tehát vagy meg kell osztani a munkát, vagy pedig az igazgatót a tanítás alól egészen felmenteni. Ajánlja a társaságnak, hogy ebben a kérdésben foglaljon állást és tegyen valamely lépést a középiskolai igazgatók érdekében. *Hegedüs István* a történeti igazság kedvéért megemlékezik arról, hogy a protestans középiskolák úgy voltak rendezve, a mint azt *Waldapfel* jelezte. A tárgyra vonatkozólag megjegyzi, hogy a mi állami középiskoláink általában externatusos intézetek és épen ezért nem szükséges, ha ezekben a vezetés egysége megbontatnék. Elvileg ki volna mondható, hogy az administratív dolgokkal is foglalkozó igazgató mentessék fel a tanítás alól, továbbá, hogy a pædagogiai vezetővel administratív teendőket ne végeztessünk. Az internatusokban szükséges három vezető, externatusokban elég egy igazgató. A fődolog, hogy a tanítás jól menjen, ezért felmentené az igaz-

gatót minden administratív teendő alól, a mely tudvalevőleg sokféle kellemetlenséggel jár. *Balogh Péter* elfogadja ugyan Hegedüs axiomáját, de a conclusiójával nem ért egyet. A középiskolák feladata az, hogy a nevelés célját elérjük; mai nap nem érjük el, mert az igazgató administrator is. Segíteni kíván a bajon s ezért inkább Waldapfel véleményéhez járul. Az igazgató maradjon vezető és válaszszon magának a tanárok közül segítő társakat, a kik helyette elvégeznék a gazdasági és administratív teendőket. Ezeket a tanárokat nem külön fizetéssel recompensálnák, hanem fel kellene őket néhány óra alól menteni. *Böngérfy János* nem ért egyet előtte szólóval, mert megeshetnék aztán, hogy a tanárok annyi órát dolgoznának administratív ügyekben, a mennyi óra alól fel volnának mentve és vice-versa az igazgatók is mindent velük akarnának végeztetni. Csupa versengés és pör keletkeznék az ilyen viszonyokból. Osztozik Hegedüs véleményében s elégnék tartja, ha az igazgatót a tanítás alól felmentik. Inkább eltörölné a papiros korszakot, egyszerűsitené az administratiót és véget vetne a sok irka-firkának. *Waldapfel János* újra szót kérvén hangsúlyozza, hogy ő nem akar egyebet, mint a már meglevő állapotokat szervezni. A miket ő elmondott, az már a szervezetben is meg van pendítve. A német és francia viszonyokat sem akarja e tekintetben összehasonlítani; ez nem áll módunkban s azért erre nézve tartózkodni kell.

Heinrich Gusztáv elnök gyakorlati szempontból világtítja meg a kérdést. Szerinte a meglevő bajokon kell segíteni és lehető dolgokat kívánni, akkor egy esetleges felterjesztésnek meg lesz a kellő fogamatja. Légvárakat építeni célttévesztett dolog volna. Ha azt kívánjuk, hogy az intézet élére kiváló pädagogus kerüljön, megeshetnék, hogy nem volna elég ilyen pädagogus. Nem volna helyes reámutatni arra, hogy protectióból nevezik ki az igazgatókat, hogy kiváló szakemberek elhanyagolják az administratív teendőket, hogy gazdasági dolgok elintézésére tudományos ember nem alkalmas, hogy maga a kormány is egyre panaszkodik a középiskolák vezetésének rendkívüli fogyatékoságáról? Kivihető dolognak tartja azt is, hogy az igazgatótól külön qualificatió (talán igazgatói vizsga letétele) követeltessék, de kivihetetlennek tartja azt, hogy középiskolák élén olyan ember legyen, a ki nem tanít. A ki a tanítást folyton nem gyakorolja, az nem maradhat meg idők folytán a tanítás mesterének, az ilyen ember tehát nem való egy intézet élére. Azt sem tartja practikusnak, ha a gazdasági ügyeket egy az intézeten kívül álló egyén végezné. Véleménye szerint a pädagogiai vezetés kívánatos, az igazgató azonban tanítson maga is. A gazdasági ügyeket vezesse egy másik tanár — nem épen talán a matematikus. Ennek azonban fizetést kell adni és nem óra-elengedést. A tanártestületben lesz mindig valaki, a ki tudományos

munkásságot nem fejt ki, nem foglalkozik irodalommal; inkább ezt végezze fizetésért. Ha ilyen javaslattal lépénk a kormány elé, nem hiszi, hogy ne segítene a bajokon. Kivételes bajokra kivételes intézkedéseket kell kérni. Ezzel elérhetnők azt, hogy az országban mindjárt 300 ember jutna tisztességes mellékkeresethez; de aztán az igazgatóktól is meg lehetne követelni, hogy igazán igazgatók legyenek. Ma ezt tőlük megkövetelni csakugyan nem lehet. Az igazgatók maguk is 10—14 órát tanítanak s ezenkívül a sok irka-firka, a gazdasági dolgokkal való bibe-lődés stb., stb. intenzív munkára képtelenné teszik őket. *Szigetvári Iván* kijelenti, hogy az elnök úr igen helyesen fejtette ki a dolog lényegét és a maga részéről még csak azt fűzi hozzá, hogy ha elvileg fontolgatjuk is a kérdést, az állapotokat tarthatatlanoknak kell kijelenteni. Nálunk igazán keletre valló viszonyok fészkelődtek be az iskolába, mert az már barbárság, ha pl. 70 tanulót kell egy osztályban tanítanunk. Az igazgatóság munkaköre is keleti stílusra vall. Nyugaton nincs annyi dolga az igazgatóknak, pl. csak a szülőkkal szemben is, mint nálunk. Ő tehát ismételve csak azt kívánja, választassék el az intézet szellemi vezetése az adminisztratív teendőktől. Ez utóbbi teendőket azonban nem bizná tanárra — a munka természeténél fogva. Ez inkább számviteli tudományt feltételez s erre az állásra számtisztet akarna alkalmaztatni s azt hiszi, hogy tanár embernek sem igen volna kedve lakatossal, mázolóval, asztalossal, házmesterrel stb.-vel bibelődni. Azt ő sem helyeselné, ha az igazgatót a tanítás alól fölmentenék. Nem a tanítás terhes, hanem az irodai és ilyenfajta egyéb, szellemi tőkájéhez nem méltó munkának végzése. Felszólalásának lényege az, legyen az igazgató tanár ember, végezzon tudományos munkát, hogy hozzá méltó tanári testületének főnöke legyen, ne pedig olyan hivatalnok is egyuttal, a kinek gondjait képezze az is, ki van-e tisztogatva lépcsőház, folyosó; söprik-e rendesen a ter-meket stb., stb., stb.

Elnök a vitát bezárja.

III. Titkár a zárt ülés során jelenti, hogy *Danczer Béla* (Budapest), *Weiller Gyula* dr. (Budapest), *Kelen Ferencz* dr. (Budapest), *Szauthner Zsigmond* (Budapest), *Faragó Lajos* (Budapest), *Pazár Béla* (Budapest), *Vida Sándor* dr. (Budapest), *Braun Salamon* dr. (Budapest), *Hausbrunner Vilmos* (Budapest), *Tóth Rezső* dr. (Budapest), *Kohlbach Bertalan* dr. (Budapest), *Chilf Márk* (Budapest), *Niedermann Ignác* (Rózsahegy), *Gockler Lajos* (Nagy-Becskerek), *Matusch Pál* (Szarvas) kültagokul belépni óhajtanak. A társaság a felvételt megszavazza. — Titkár előterjesztésére a «Gyermekvédő kongresszusra» a Társaság képviselőjéül Hegedüs István és Kovács János rendes tagokat küldik ki.

Az ülés véget ér.